

Τέα Γκαπριντασβίλι (Τιφλίδα)

Χρώματα στην ποίηση του Γ. Σεφέρη

Ο συμβολισμός και η λειτουργία του χρώματος στην ποιητική δημιουργία εδώ και αρκετό καιρό αποτελούν αντικείμενο μελέτης για τους γραμματολόγους. Όπως είναι γνωστό, πάνω στη συμβολική έκφραση του χρώματος στα έργα των διάφορων ποιητών, σε διάφορους πολιτισμούς και γενικώς στην ιστορία του πολιτισμού έχουν γίνει αρκετές μελέτες.¹ Μπορεί να λεχθεί ότι σε κάθε πολιτιστικό κύκλο αλλά και σε διάφορες χρονολογικές περιόδους, κάθε χρώμα αποκτάει μια διαφορετική φόρτιση, ένα διαφορετικό συμβολισμό. Και όμως, υπάρχει μια ορισμένη παράδοση που αποδίδει στα βασικά χρώματα κατά την κοσμοαντίληψη των περισσότερων ανθρώπων μιαν ιδιαίτερη συμβολική έκφραση. Για παράδειγμα, στο μαύρο χρώμα συχνά αποδίδεται αρνητική σημασία ενώ απεναντίας στο άσπρο θετική. Τέτοιου είδους αντιλήψεις χρωμάτων εμφανίζονται και στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον το τι αλλαγές υφίσταται η αντίληψη του χρώματος στη μοντέρνα ποίηση, που οφείλεται στο ότι έχουν εισαχθεί σημαντικοί νεωτερισμοί στην ποιητική ερμηνεία των παραδοσιακών στοιχείων.

Απ' όσα γνωρίζω το ζήτημα της παρουσίας του χρώματος στην ποίηση του Γ. Σεφέρη δεν έχει μελετηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό. Φυσικά, είναι αδύνατον στα πλαίσια μιας ανακοίνωσης να σχολιαστούν όλες οι πλευρές του συγκεκριμένου ζητήματος, γι' αυτό και θα ασχοληθώ με κάποιες ενδιαφέρουσες περιπτώσεις όσον αφορά την παρουσία του χρώματος στην ποίηση του Σεφέρη, λαμβάνοντας υπ' όψιν μόνο μερικά από αυτά.

Καταρχήν, καλό θα ήταν να προσέξουμε πόσα περίπου χρώματα χρησιμοποιεί ο Σεφέρης στα ποιήματά του. Κατά τη γνώμη μου ο ποιητής δεν επιδίδεται στη δημιουργία πληθώρας χρωμάτων. Καταγράφοντας τον αριθμό τους, σημείωσα μαζί με την ίδια τη λέξη «χρώμα», 21 θέματα τα οποία αναφέρονται σε συγκεκριμένα χρώματα. Επίσης προκαλεί το ενδιαφέρον η συχνότητα της χρήσεως του κάθε χρώματος. Σχεδιάζοντας έναν μικρό «πίνακα συχνότητας χρωμάτων», γίνεται φανερό πως στην ποίηση του Σεφέρη κυριαρχούν δύο βασικά χρώματα. Την πρώτη θέση κατέχουν τα σχήματα λόγου που σχηματίζονται με το θέμα μαύρο και που τα συναντάμε σε 51 περιπτώσεις. Με μικρή διαφορά ακολουθούν τα σχήματα λόγου που σχηματίζονται από τα θέματα άσπρο και λευκό, η συχνότητά τους είναι 45 (από το θέμα άσπρο – 38, λευκό – 7). Είναι αξιοπρόσεκτο το ότι η συχνότητα του κόκκινου χρώματος που κατέχει την τρίτη θέση στον «πίνακα συχνότητας χρωμάτων» απέχει πολύ από τα δύο παραπάνω χρώματα, έχουμε μόνο 21 τέτοιες περιπτώσεις. Όσον αφορά τα υπόλοιπα χρώματα είναι εμφανής μια τάση μείωσής τους.² Επίσης, αρκετά συχνά (23 φορές) συναντάμε σχήματα λόγου που σχηματίζονται από την έννοια «χρώμα».

Έτσι διαπιστώνεται από τα παραπάνω πως στα ποιήματα του Σεφέρη, με βάση την συχνότητα εμφάνισης των χρωμάτων, ανταγωνίζονται δύο παραδοσιακά αντίθετες αντιλήψεις χρωμάτων – του άσπρου και του μαύρου. Πριν ωστόσο να περάσουμε στο σχολιασμό της ποιητικής έκφρασης των συγκεκριμένων χρωμάτων της ποίησης του Γ. Σεφέρη, θα αναφερθώ με συντομία στο χαρακτηρισμό της ίδιας της λέξης «χρώμα». Κατά τη γνώμη μου με αρκετή ευκρίνεια υποδεικνύεται ότι το χρώμα έχει μεγάλη σημασία για τον ποιητή όσον αφορά στην αντίληψη του κόσμου και των γεγονότων. Ο Σεφέρης χρησιμοποιώντας τα χρώματα καταφέρνει να εκφράζει ποιητικά, με καλλιτεχνικό τρόπο τα αισθήματα και τις διαθέσεις του. Μπορούμε να διακρίνουμε τρεις βασικές παραστάσεις κατά τη χρήση της λέξης «χρώμα»:

¹ Σχετικά με το συμβολισμό του χρώματος βλ. την βιβλιογραφία του εξής βιβλίου: Cooper J.C., *Lexicon Alter Symbole* (translated from English), VEB E.A. Seemann, Verlag, Leipzig. 1986

² πράσινος 18, κίτρινος 15, γαλάζιος 13, γκριζός 4, ρόδινος 4, ξανθός 4, χλωμός 4, μαβής 4, βυσσινής 3, πορφυρός 3, μελανιασμένος 2. Μια φορά συναντάμε το άλικο χρώμα, θαλασσί, μενεξεδένιο, τριανταφυλλί, χρυσαφί

1) Η λέξη «χρώμα» δεν υποδηλώνει κάποιο συγκεκριμένο χρώμα αλλά παρουσιάζεται ως αφηρημένος όρος, που όμως πολύ καθαρά μας φανερώνει την ψυχική και τη συναισθηματική διάθεση του ποιητή. Απ'αυτή την άποψη είναι ενδιαφέρον το ποίημα Θ' του «Μυθιστορήματος»³ όπου κυριαρχεί το θέμα της μοναξιάς και της απομόνωσης:

«Αν το θέλησα να μείνω μόνος, γύρεψα
τη μοναξιά, δε γύρεψα μια τέτοια απαντοχή,
το κομμάτισμα της ψυχής μου στον ορίζοντα,
αυτές τις γραμμές, αυτά τα χρώματα, αυτή τη στιγμή»

Επίσης: «Το πέλαγο τόσο πικρό για την ψυχή σου κάποτε.../τόρα γεμάτο χρώματα στον ήλιο». Στην πρώτη περίπτωση γίνεται φανερό ότι «αυτά τα χρώματα» φέρνουν μια μελαγχολική διάθεση, έναν τόνο λυπητερό ενώ στο απόσπασμα από το ποίημα «Υδρα»,⁴ το οποίο συνδυάζεται με τα γεγονότα της περιόδου απελευθέρωσης της Ελλάδος, «τα χρώματα» προσδίδουν μια ατμόσφαιρα χαράς. Είναι σημαντικό ότι για τον Σεφέρη το να παίζουν οι άνθρωποι με τα χρώματα είτε να αλλάζουν χρώματα συνταυτίζεται με την έννοια της αλλαγής και των μεταμορφώσεών τους: «δεν καταλαβαίνω τους ανθρώπους/όσο και να παίζουν με τα χρώματα/είναι όλοι τους μαύρου» («Διάλειμμα χαράς», 171).

2) «Το χρώμα» σε σχέση με κάποια άλλη λέξη αποκτάει τη συγκεκριμένη σημασία και παρουσιάζει το συγκεκριμένο χρώμα, όπως: «Κοράκου χρώμα τα τσουλούφια...», «χρώματα πελαγίσια», «Τα δέντρα μοιάζουν με κοράλια/που κάπου ξέχασαν το χρώμα». Στο τελευταίο στίχο μπορεί να φανταστεί κανείς ότι τα δέντρα έχουν ανοιχτό πορφυρό χρώμα.

3) «Το χρώμα» μαζί με κάποια άλλη λέξη, ενδεικτική της διάθεσης του ποιητή, μας δημιουργεί την αίσθηση του χρώματος. Από αυτήν την άποψη είναι ενδιαφέρον το ποίημα «Τελευταίος σταθμός»,⁵ που έχει γραφτεί το 1944 και απεικονίζει την τραυματική εμπειρία του Σεφέρη από τα χρόνια του Δεύτερου παγκόσμιου πολέμου. Ο ποιητής, σύμφωνα με τη διάθεσή του εισάγει μια αφηρημένη αντίληψη του χρώματος όπως το «χρώμα θλιμμένης Παναγίας». Όπως και το χρώμα που δημιουργεί στο «RAVEN»⁶ - «Είχαν ένα χρώμα τα χέρια σου σαν το μήλο που πέφτει». Αυτού του είδους η παρουσίαση των χρωμάτων από μέρους του ποιητή μπορεί να προσληφθεί από κάθε άνθρωπο εντελώς διαφορετικά.

Κατά συνέπεια, μπορεί να λεχθεί ότι το γεγονός ότι ο ποιητής μεταχειρίζεται τόσο συχνά και με παραλλαγές τη λέξη «χρώμα» μαρτυρεί γενικά την σημασία του χρώματος στην ποίησή του.

Πέρα όμως από την λέξη «χρώμα» είναι επίσης ενδιαφέρον το πώς αντιλαμβάνεται ο Σεφέρης τα συγκεκριμένα χρώματα, πόσο παραδοσιακός ή νεωτεριστής είναι στην απόδοση της εκφραστικής τους σημασίας. Όπως ανέφερα και παραπάνω τις περισσότερες φορές ο ποιητής χρησιμοποιεί το μαύρο, καθώς και τα σχήματα λόγου που σχηματίζονται απ' αυτό το χρώμα. Εκτός από τις περιπτώσεις όπου το μαύρο το συναντάμε ως επιθετικό προσδιορισμό υπάρχουν και άλλοι όροι όπως: μαυρισμένος, μαυριζέρος, κατάμαυρος, ολόμαυρος, δύο τύποι του ρήματος - μαυρίζω και μαυρολογώ, καθώς και το ουσιαστικό - το μαύρο. Όμως, φυσικά, εξαιρετική σημασία στα ποιήματά του έχει η συμβολική έκφραση του ίδιου του χρώματος. Δεν είναι κάτι ασυνήθιστο το ότι στον Σεφέρη το μαύρο βασικά παρουσιάζεται ως χρώμα συνδυασμένο με το θάνατο, τη θλίψη και γενικά την απαισιοδοξία διάθεση, ενώ η συχνότητα της χρήσης του μαρτυρεί ουσιαστικά το χειρισμό γενικώς του θέματος θανάτου, της οδύνης και της δυστυχίας: «βλέπω τα δέντρα που ανασαίνουν τη μαύρη γαλήνη/των πεθαμένων» - γράφει ο ποιητής.⁷ «Μέσα στα σκυφτά ασφοδίλια οι τυφλοί κοιμούνται/ένας λαός τυφλών και τ' ασφοδίλια σκίβουν μαυρισμένα από την πάχνη της αυγής». Όσο για το απόσπασμα από το ποίημα «Σημειώσεις για μια εβδομάδα»⁸ ο βασικός όρος που συνδυάζεται εδώ με το θάνατο είναι «μαυρισμένα ασφοδίλια», τον οποίο μπορούμε να το θεωρήσουμε ως σύμβολο θανάτου, που τον εισάγει ο ποιητής από την αρχαία λογοτεχνία.

Η απαισιοδοξία του ποιητή, η επιθυμία να καλυφτούν όλα με το «μαύρο πανί», το «μαύρο δέρμα» που καλύπτει όλον τον ορίζοντα είναι η βασική έννοια του ποιήματος «Πρώι»:⁹ «Άνοιξε τα μάτια και ξεδίπλωσε / το μαύρο πανί πλατιά και τέντωσέ το ... μαύρο πανί... / τώρα ξέρεις πως το μαύρο δέρμα του τυμπάνου / σκεπάζει ολόκληρο τον ορίζοντά σου / όταν ανοίξεις τα μάτια ξεκούραστος, έτσι.»¹⁰

³ ποιήματα, 60

⁴ ποιήματα, 64

⁵ ποιήματα, 216

⁶ ποιήματα, 147

⁷ ποιήματα, 73

⁸ ποιήματα, 132

⁹ βλ. M.Vitti, Φθορά και Λόγος, Εισαγωγή στην ποίηση του Γ. Σεφέρη, Αθήνα, 1989, σ.141

¹⁰ ποιήματα, 183

Είναι αξιοσημείωτο επίσης ότι στον Σεφέρη με το μαύρο χαρακτηρίζονται τέτοια φαινόμενα που από τη φύση τους είναι εντελώς αντίθετα αυτού του χρώματος, όπως λ.χ. η φλόγα και το φως: («RA-VEN», 148) «τι θυμάται/η μαύρη στεκάμενη φλόγα πάνω στον γκρίζο ουρανό/σφηνωμένη ανάμεσα στον άνθρωπο και στην ανάμνηση/του ανθρώπου/ ανάμεσα στην πληγή και το χέρι που πλήγωσε μαύρη λόγχη». Καθώς και:

«σώματα γυμνά βουλιάζοντας μέσα στο μαύρο φως
μ'ένα νόμισμα στα δόντια, κολυμπώντας ακόμη,
καθώς ο γήλιος ράβει με βελονιές μαλαματένιες
πανιά και ξύλα υγρά και χρώματα πελαγίσια»¹¹

Εδώ γίνεται ολοφάνερο πως ο ποιητής με το «μαύρο φως» κάνει λόγο με τρόπο υπαινικτικό για το θάνατο¹².

Πρέπει να προσέξουμε πως σε όλες τις περιπτώσεις που παραθέσαμε το μαύρο χρώμα παρουσιάζεται με μόνο σκοπό την απόδοση του στοιχείου του θανάτου και της θλίψης. Φυσικά, υπάρχουν και άλλα σημεία όπου το μαύρο δεν ξεπερνάει τα συνηθισμένα πλαίσια της ζωγραφικής και δεν κατέχει κάποια εξαιρετική συμβολική φόρτιση. Ο ποιητής το αντιλαμβάνεται μέσω της όρασης: «τα μαλλιά μαύρα χύνονταν στην τραχηλιά...» («Εγκωμη», 270), «δύο κατάμαυρα τσουλούφια» («Νιζίνσκ», 123) και άλλα. Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον όταν το μαύρο χρώμα σε μη φυσικά συμφραζόμενα συγκεντρώνει την προσοχή μας σε κάποιο περιστατικό, κάποια πληροφορία, όπως στο ποίημα «Με τον τρόπο του. Γ.Σ.»¹³ όπου πρόκειται για ένα μυθοποιητικό πρόσωπο της Κασσάντρας: «... που λάλησε η Κασσάντρα/μ'έναν κόκορα κρεμασμένο στο μαύρο λαιμό της». Εδώ, πιθανώς, το μαύρο για το λαιμό της Κασσάντρας υποδεικνύει την μοίρα της. Όσο για την ομαδική παρουσία των Ευμενίδων, (Καθώς είναι γνωστό οι Ερινύες στο τέλος της τρίτης τραγωδίας του «Ορεστέα» του Αισχύλου μετατρέπονται από την Θεά Αθηνά σε Ευμενίδες και αυτό σκηνογραφικά εκφραζόταν με τη αλλαγή των μαύρων ρούχων σε κόκκινα¹⁴) χαρακτηρίζεται από τον Σεφέρη με τον επιθετικό προσδιορισμό μαύρος. Προφανώς ο συνδυασμός «μαύρες Ευμενίδες» στον Σεφέρη μαρτυρεί την αντίληψη του ποιητή για το αμετάβλητο της φύσεως των Ερινύων.¹⁵

Αν το μαύρο χρώμα στην ποίηση του Σεφέρη παρουσιάζεται με αρνητική έννοια, που στέκει κοντά στον παραδοσιακό του συμβολισμό, δεν μπορούμε να πούμε το ίδιο και για το άσπρο χρώμα. Σ' αυτό το σημείο πρέπει να υπογραμμίσω ότι η αντίληψη του μαύρου και του άσπρου ως αντίθετα χρώματα παρατηρείται πολλές φορές στον Σεφέρη, όπως: «Η μορφή πάνω απ' την κούνια ενός παιδιού μιας μοίρας μαυρομαντιλούσας/χαμόγελο ανεξήγητο και βλέφαρα χαμηλωμένα και/στήθος άσπρο σαν το γάλα», «Η λευκά στο μικρό περιβόλι/στη δύναμη του φεγγαριού τα φύλλα της/σέρνουν μαύρα πατήματα στον άσπρο τοίχο.», «μέσα στην ανεξάντλητη νύχτα το αίμα σου/άπλωνε τις άσπρες του φτερούγες πάνω στους μαύρους βράχους ...». Κατά τη γνώμη μου είναι επίσης αξιοπρόσεχτο, πως εκτός από τις περιπτώσεις, όπου το άσπρο απεικονίζει το φυσικό χρώμα, δύσκολα παρατηρούμε περιπτώσεις, εκτός από λιγοστά σημεία,¹⁶ όπου το άσπρο χρώμα προκαλεί θετικές συγκινήσεις. Αντίθετα υπάρχουν περιπτώσεις όπου σε συγκεκριμένα συμφραζόμενα, άνετα θα μπορούσε κανείς αντί το άσπρο χρώμα να αντιληφθεί το μαύρο. Όπως λ.χ. το ποίημα «LES ANGES SONT BLANCS»¹⁷ - «Κι' όμως τα πάντα είπαν λευκά γιατί ο μεγάλος ύπνος/είναι λευκός κι' ο μεγάλος θάνατος/ήσυχος γαλήνιος ξεχωριστός μέσα σε μια απέραντη σιγή». Ο μεγάλος ύπνος δηλαδή το θάνατο, το οποίο ο Σεφέρης αντιλαμβάνεται σε άσπρο χρώμα, κατά τη γνώμη μου, πολύ εύκολα συνδυάζεται και με το μαύρο.

Μπορούμε δηλαδή να συμπεράνουμε εδώ ότι, αν όχι οι περιπτώσεις όπου το άσπρο και το μαύρο ως αντίθετα χρώματα αντικατοπτρίζουν την καθαρή ζωγραφική αντίληψη αν και είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς τότε πρόκειται για κάποιο συμβολισμό,¹⁸ το άσπρο χρώμα στον Σεφέρη δεν είναι οργανικά συνυφασμένο με την θετική διάθεση. Όσο περίεργο και αν φαίνεται ο ποιητής μεταχειρίζεται επανειλημμένα το άσπρο με αρνητικό περιεχόμενο. Ενδεικτικό παράδειγμα αυτού είναι το ποίημα «Η

¹¹ ποιήματα, 230

¹² βλ. M.Vitti, *οπ. σ.*, Αθήνα 1989, 227...

¹³ ποιήματα, 107

¹⁴ Για τη ερμηνεία των Ευμενίδων του Αισχύλου βλ. A. Lesky, *Die Tragische Dichtung der Hellenen*, Göttingen, 1972

¹⁵ βλ. Σ. Σιαμανίδου, *Κλασική παράδοση στην νεοελληνική λογοτεχνία και ο Γ.Σεφέρης*, Τιφλίδα, 1999, σ. 145

¹⁶ βλ. το ποίημα «Υδρα», 64. «το πέλαγο... όλο μαβί με άσπρα φτερά»

¹⁷ ποιήματα, 184

¹⁸ «Είτε βραδιάζει/είτε φέγγει, μένει λευκό το γασεμί», ποιήματα, 180

απόφαση της λησμονιάς»,¹⁹ όπου οι κύκνοι, που είναι κάτασπροι, παρουσιάζονται από τον ποιητή ως όντα αρνητικά, που εκδικούνται²⁰:

«Τώρα μπορείς να κοιτάξεις τους κύκνους
δες τους, είναι κάτασπρα σαν τον ύπνο της νύχτας...

Κι' όμως δεν ήταν άλλα τα πουλιά που σφάζαν τις χωριατοπούλες...».

Επίσης στο ποίημα «Υστερόγραφο»²¹, το οποίο συνδυάζεται με τα τραγικά περιστατικά του Δεύτερου παγκόσμιου πολέμου, ο Σεφέρης χρησιμοποιώντας το άσπρο χρώμα χαρακτηρίζει τους εχθρούς, οι οποίοι είναι αιτία της δυστυχίας, ενώ παρακαλεί τον Κύριο να τον κρατήσει μακριά τους: «Αλλά έχουν μάτια κάτασπρα χωρίς ματόκλαδα/και τα χέρια τους είναι λιγνά σαν τα καλάμια./Κύριε, όχι μ' αυτούς. Ας γίνει αλλιώς το θέλημά σου.»

Εξίσου ενδιαφέρουσα είναι στον Σεφέρη η λειτουργία του κόκκινου χρώματος. Όπως είναι γνωστό, ο συμβολισμός αυτού του χρώματος παραδοσιακά μπορεί να σχετίζεται τόσο με την δημιουργία της εορταστικής, θετικής διάθεσης όσο και με το αίμα και τη δυστυχία. Μπορούμε να πούμε ότι η πρώτη εκδοχή παρατηρείται πολύ σπάνια. Σαν μια από τις εξαιρέσεις, μπορούμε να αναφέρουμε το κόκκινο χρώμα του γαρίφαλου που σχετίζεται με την αγάπη: «κόκκινο γαρούφαλο/μοναχό στη γλάστρα/στάθηκες σαν έγγραφο/μπρός μου σαν αγάπη». Σε άλλες περιπτώσεις το κόκκινο χρώμα τόσο με την εκφραστική όσο και τη συμβολική έννοιά του χρησιμοποιείται για την μετάδοση της αρνητικής, χαρακτηριστικής βασικά για τον Σεφέρη, διάθεσης: «κοιτάζοντας τα κόκκινα νησιά να βυθίζουν» («Σαντορίνη», 81). Το κόκκινο χρώμα των νησιών εδώ συνδυάζεται με το ηφαιστειο της Σαντορίνης. Επίσης: «τρία κόκκινα άλογα στ' αλώνι/γυρίζουν πάνω σ' ανθρώπινα κόκκαλα .../ το αίμα, το αίμα» («Η μορφή της Μοίρας», 198), «Τρία κόκκινα περιστέρια μέσα στο φώς/χαράζοντας τη μοίρα μας μέσα στο φως» («Μυθιστόρημα», 65). Σε αυτές τις περιπτώσεις το κόκκινο άλογο και το κόκκινο περιστέρι μπορούμε να τα θεωρήσουμε ως στοιχεία-σύμβολα θανάτου. Απ' αυτή την άποψη είναι αξιοσημείωτη και η ποιητική εικόνα του «κόκκινου χαλιού», που αναφέρει ο Σεφέρης στο ποίημά του «Αγιανάπα, Α'»: «Είταν το αίμα που τους ανάγκαζε να μιλούν, το κριάρι/που έσφαζα κίεστρωνα στα πόδια τους/μα δεν είναι το φως εκείνο το κόκκινο χαλί» - Αυτά τα λόγια του ποιητή μας υπενθυμίζουν την σκηνή από τον «Αγαμέμνονα» του Αισχύλου, όπου η Κλυταιμνήστρα στρώνει το κόκκινο χαλί στον άντρα της το οποίο παρουσιάζεται ως σύμβολο του αιματηρού θανάτου και της μοιραίας απάτης. Νομίζω πως τα λόγια του Σεφέρη συνδυάζονται κατά κάποιο τρόπο με αυτό το συμβολισμό, με τη δήλωση που κάνει «μα δεν είναι το φως εκείνο το κόκκινο χαλί», που μάλλον αντιλαμβάνεται ως προειδοποίηση εκείνων, οι οποίοι ταυτίζουν το κόκκινο χαλί με το φως ή με την ελπίδα.²³

Κατά τη γνώμη μου η εξέταση αυτών των λιγοστών περιπτώσεων της λειτουργίας του χρώματος στον Σεφέρη είναι αρκετή για να δείξει κάποιες ενδιαφέρουσες πλευρές της ποίησής του. Άξιος προσοχής είναι ο σχετικά χαμηλός αριθμός των χρωμάτων στα ποιήματά του. Για παράδειγμα στην μελέτη της I. Darghía για την ποίηση του Πίνδαρου σ'ένα σχετικά μικρό ποιητικό υλικό σημειώθηκαν πάνω από 60 χρώματα. Ένας από τους λόγους της χρήσης του χαμηλού αριθμού χρωμάτων από τον Σεφέρη, κατά τη γνώμη μου, είναι ότι ο ποιητής αποφεύγει να σχηματίζει από δύο διάφορα χρώματα νέες καινούργιες συνθέσεις. Α.χ. δεν συναντάμε στα ποιήματά του τέτοια χρώματα όπως - το ασπρόμαυρο, κιτρινόμαυρο και άλλα. Προφανώς τα αντικείμενα και τα φαινόμενα που αντιλαμβάνεται ο ποιητής κάτω από τα χρώματα χαρακτηρίζονται από την κυριαρχία ενός μόνον χρώματος, το οποίο δεν εξουδετερώνεται από τον Σεφέρη με το ανακάτεμα άλλου χρώματος. Βασικά τα χρώματά του σκληραίνουν με την προσθήκη των επιτακτικών προθεμάτων όπως κατά- και όλο-, για παράδειγμα: το κατάμαυρο, κάτασπρο, ολόμαυρο. Νομίζω ότι απ' αυτήν την άποψη ο Σεφέρης έχει κάποια συγγένεια με εκείνες τις αρχές της ζωγραφικής, που ήταν χαρακτηριστικές για πολλές καινούργιες κατευθύνσεις στην Τέχνη, όπου το να κάνεις διάκριση του χρώματος και μην το ανακατεύεις είχε μίαν ορισμένη λειτουργία. Αυτή η τάση ιδιαίτερα εκδηλώνεται στους εκπροσωπημένους, οι οποίοι επιδίδονται στην επίταση του χρώματος με σκοπό την έντονη έκφραση της διάθεσης. Τα έργα ζωγραφικής τους, καθώς είναι γνωστό, δεν χαρακτηρίζονται με το ανακάτεμα του χρώματος.²⁴

Νομίζω ότι συναντιόμαστε και πάλι με την έκφραση της ίδιας τάσης και μιας άλλης ιδιομορφίας της ποίησης του Σεφέρη. Η ουσία αυτής της ιδιομορφίας είναι ότι η χρήση όλων των χρωμάτων τις

¹⁹ ποιήματα, 187

²⁰ βλ. Αλεξ. Αργυρίου, Δεκαεπτά κείμενα για τον Γ. Σεφέρη, Αθήνα, 1990, σ.138,

²¹ ποιήματα, 196

²² ποιήματα, 235

²³ βλ. Σ. Σιαμανίδου, οπ. σ., σ. 181

²⁴ βλ. Μ. Καμουσάτζε, Λογοτεχνικά ρεύματα στα ελληνικά γράμματα στο μεταίχμιο των ΧΙΧ-ΧΧ αιώων, Τιφλίδα, 1998, σ.22

περισσότερες φορές εναπόκειται στη διάθεση του ποιητή που τον καταλαμβάνει αναφορικά με την αντίληψη των γεγονότων αλλά και γενικά του κόσμου. Καθώς παρατηρήσαμε αυτήν τη διάθεση, τη διαπερνάει ένας λυπητερός τόνος. Ξεκινώντας απ' αυτό γίνεται φανερό πως μόνο το μαύρο χρώμα διατηρεί στον Σεφέρη τη βασική, παραδοσιακή συμβολική του σημασία, έτσι ώστε να μπορούμε να πούμε ότι αυτό αντιστοιχεί εξ ολοκλήρου στη διάθεση του ποιητή. Όσο για το άσπρο και το κόκκινο παρατηρείται η ολική ή μερική αλλαγή του παραδοσιακού τους συμβολισμού, που υποδηλώνεται στην έντονη μείωση της θετικής τους ερμηνείας. Ωστε συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι τον συντονιστικό παράγοντα της λειτουργίας του χρώματος στην ποίηση του Σεφέρη υποδηλώνουν η διάθεση του ποιητή και η κοσμοαντίληψή του και όχι η απόδοση της αισθητικής απόλαυσης με τα φυσικά χρώματα των αντικειμένων που αντιλαμβάνεται ο ποιητής. Ακριβώς για αυτόν τον λόγο η λεπτομερής εξέταση του ζητήματος για τη λειτουργία και τη συμβολική φόρτιση του χρώματος στην ποίηση του Γ. Σεφέρη θα μπορούσε να θεωρηθεί, κατά τη γνώμη μου, ως μια σημαντική προσπάθεια για τη βαθύτερη κατανόηση και γνώση του ποιητικού του κόσμου.